

Tüketici sözleşmelerindeki haksız şartlar hakkında

5 Nisan 1993 tarihli ve

93/13/AET sayılı KONSEY DİREKTİFİ

AVRUPA TOPLULUKLARI KONSEYİ,

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Antlaşma'yı ve bu Antlaşma'nın özellikle 100 A maddesini göz önünde tutarak,

Komisyon'un önerisini¹ göz önünde tutarak,

Avrupa Parlamentosu ile işbirliği hâlinde²,

Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşünü³ göz önünde tutarak,

31 Aralık 1992 tarihinden önce iç pazarın aşamalı biçimde oluşturulması amacıyla tedbirler alınması gerekli olduğundan; iç pazar içerisinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaştığı iç sınırları olmayan bir alandan olduğundan;

Bir tarafta malların satıcısı veya hizmetlerin sağlayıcısı diğer tarafta bunların tüketicileri olmak üzere bunlar arasındaki sözleşme şartlarına ilişkin üye devlet mevzuatları, tüketiciye mal ve hizmet satışının yapıldığı ulusal pazarların birbirinden farklı olması ve özellikle başka üye devletlerde satış ve arzda bulunduklarında satıcılar ve sağlayıcılar arasındaki rekabette bozulmalar ortaya çıkabilmesi sonuçlarını doğuran pek çok farklılık gösterdiğinden;

Özellikle, tüketici sözleşmelerindeki haksız şartlara ilişkin üye devlet mevzuatları belirgin farklılıklar gösterdiğinden;

Tüketicilerle akdedilen sözleşmelerin haksız şartlar içermemesinin sağlanması üye devletlerin sorumluluğunda olduğundan;

¹ ATRG, C 73, 24. 3. 1992, s. 7.

² ATRG, C 326, 16. 12. 1991, s. 108 ve ATRG, Sayı C 21, 25. 1. 1993.

³ ATRG, C 159, 17. 6. 1991, s. 34.

Genel anlamda, tüketiciler kendi devletleri dışındaki üye devletlerdeki mal veya hizmetlerin satışına ilişkin sözleşmeleri düzenleyen hukuk kurallarını bilmediklerinden; bu bilmeme durumu, tüketicileri başka bir üye devlette mal veya hizmet satın almak üzere doğrudan işlemler yapmaktan caydırabileceğinden,

İç pazarın oluşturulmasını kolaylaştırmak ve kendi devleti dışındaki üye devletlerin mevzuatlarının düzenlediği sözleşmeler kapsamında mal ve hizmet iktisap ederken vatandaş tüketicisi rolünde korumak amacıyla haksız şartların söz konusu sözleşmelerden çıkarılması elzem olduğundan;

Bu suretle mal satıcıları ve hizmet sağlayıcılarına mal satma ve hizmet sağlama faaliyetlerinde, gerek kendi devletlerinde gerekse iç pazarın tamamında yardımcı olunacağından; bu sayede Topluluk vatandaşlarının tüketicisi olarak seçeneklerinin artmasına katkıda bulunacak olan rekabet teşvik edileceğinden;

Tüketicinin korunması ve bilgilendirilmesi politikasına yönelik iki Topluluk programı¹, sözleşmenin haksız şartları konusunda tüketicilerin korunmasının önemini vurguladığından; bu korumanın, Topluluk düzeyinde uyumlaştırılmış, ya da Topluluk düzeyinde doğrudan kabul edilmiş kanunlar ve ikincil düzenlemeler yoluyla sağlanması gerekli olduğundan;

‘Tüketicilerin ekonomik çıkarlarının korunması’ başlığı altında ortaya konulan ilkeye uygun olarak, söz konusu programlarda belirtildiği üzere, özellikle tek taraflı standart sözleşmeler ve sözleşmelerdeki vazgeçilmez hakların haksız şekilde hariçte bırakılması karşısında ve satıcı ve sağlayıcı tarafından gücün kötüye kullanılması karşısında mal ve hizmetleri iktisap edenlerin korunmaları gerektiğinden,

Haksız şartlar konusunda tek tip hukuk kurallarının kabul edilmesi suretiyle, tüketicinin daha etkili bir biçimde korunması sağlanabileceğinden; söz konusu kuralların satıcılar veya sağlayıcılar ile tüketiciler arasında akdedilen tüm sözleşmelere uygulanması gerektiğinden; dolayısıyla, bilhassa istihdama ilişkin sözleşmelerin, veraset haklarına ilişkin sözleşmelerin, aile hukuku kapsamındaki haklara ilişkin sözleşmelerin,

¹ ATRG, C 92, 25. 4. 1975, s. 1 ve ATRG, C 133, 3. 6. 1981, s. 1.

şirketlerin kuruluş ve birleşmelerine ilişkin sözleşmelerin ve ortaklık anlaşmalarının bu Direktifin dışında bırakılması gerektiğinden;

Tüketiciye, yazılı sözleşmelerde sözleşme şartlarının bir ya da daha fazla belgede yer almasına bakılmaksızın, sözlü ve yazılı olarak akdedilen sözleşmelerde eşit koruma sağlanması gerektiğinden;

Ancak, mevcut hâlleriyle ulusal mevzuatlar, sadece kısmi bir uyumlaştırmanın tasavvur edilmesine imkân verdiğinden; bu Direktif özellikle, yalnızca tek tek müzakere edilmemiş akdi şartları kapsadığından; üye devletlerin Antlaşma'yı gerektiği şekilde göz önünde tutarak, bu Direktifte bulunanlardan daha katı ulusal hükümler yoluyla tüketicilere daha yüksek düzeyde bir koruma sağlama seçeneğine sahip olmaları gerektiğinden;

Üye devletlerin tüketici sözleşmelerinin şartlarını doğrudan veya dolaylı olarak belirleyen kanuni veya düzenleyici hükümlerinin haksız şartlar içermediği varsayıldığından; dolayısıyla, zorunlu kanuni veya düzenleyici hükümleri ve üye devletlerin veya Topluluğun taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilke veya hükümlerini yansıtan şartları bu Direktife tabi kılmak gerekli gibi gözükmediğinden; bu bağlamda, 1(2). maddedeki 'zorunlu kanuni veya düzenleyici hükümler' ifadesi, yasa uyarınca, başka düzenlemeler yapılmamış olması koşuluyla, sözleşme tarafları arasında uygulanacak olan kuralları da kapsadığından;

Bununla birlikte üye devletlerin, özellikle bu Direktifin kamusal nitelikteki ticaret, iş veya mesleklere de uygulanması nedeniyle, haksız şartlara yer verilmemesini sağlamaları gerektiğinden;

Akdi şartların haksız niteliğinin değerlendirilmesine yönelik ölçütlerin genel bir biçimde belirlenmesi gerektiğinden;

Seçilen genel ölçütler uyarınca, özellikle kullanıcılar arasındaki dayanışmayı dikkate alan toplu hizmetlerin sağlandığı kamusal nitelikteki satış veya tedarik faaliyetlerindeki şartların haksız niteliğine yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin, söz konusu olan farklı menfaatlerin genel bir değerlendirmesi yapılmak suretiyle tamamlanması gerekli olduğundan; bu iyi niyet gereğini oluşturduğundan; bir iyi niyetin değerlendirmesi

yapılırken, tüketici şartı kabul etmeye ikna edilmiş olsun veya olmasın ve mal ya da hizmetler tüketicinin özel siparişi üzerine satılmış ya da sağlanmış olsun veya olmasın, tarafların pazarlık pozisyonlarının gücüne özel dikkat gösterilmesi gerektiğinden; iyi niyet gereği, satıcı veya sağlayıcı tarafından meşru çıkarlarını hesaba katmaları gereken diğer tarafa adilane ve eşit şekilde davranılması halinde karşılanabildiğinden;

Bu Direktifin amaçları doğrultusunda, ekli şartlar listesi, yalnızca endikatif değer taşıyabileceğinden ve Direktifin asgari niteliği nedeniyle bu şartların kapsamı, üye devletler tarafından kendi ulusal mevzuatlarında genişletilmeye veya daha sınırlayıcı biçimde hazırlanmaya konu olabileceğinden;

Mal veya hizmetlerin niteliğinin, akdi şartların haksızlığını değerlendirmede bir etkisinin olması gerektiğinden;

Bu Direktifin amaçları doğrultusunda, haksız niteliğin değerlendirilmesi, sözleşmenin ana konusunu tanımlayan şartlara veya sağlanan mal veya hizmetlerin kalite/fiyat oranına dayalı olarak yapılmayacağından; sözleşmenin ana konusu ve fiyat/kalite oranı, diğer şartların haklılığını değerlendirmede yine de dikkate alınabileceğinden; bunun bir sonucu olarak diğer unsurların yanı sıra, sigorta sözleşmelerinde sigortalanan riski ve sigortacının sorumluluğunu açıkça tanımlayan veya sınırlayan şartlar, bu kısıtlamaların tüketici tarafından ödenen primin hesaplanmasında dikkate alınması nedeniyle söz konusu değerlendirmeye konu olmayacağından;

Sözleşmelerin yalın ve anlaşılır bir dille hazırlanması, tüketiciye tüm şartları gerçek anlamda inceleme fırsatının verilmesi ve şüphe hâlinde tüketici açısından en uygun yorumun geçerli olması gerektiğinden;

Üye devletlerin, bir satıcı veya sağlayıcı tarafından tüketicilerle akdedilen sözleşmelerde haksız şartların kullanılmamasını sağlamaları gerektiğinden, söz konusu şartlar yine de kullanılırsa tüketiciyi bağlamayacaklarından ve sözleşme haksız hükümler olmaksızın var olmaya devam edebiliyorsa tarafları diğer şartlarla bağlamaya devam edeceğinden;

Üye olmayan bir devlet hukukunun sözleşmeye uygulanacak hukuk olarak tayin edilmesi suretiyle, bazı durumlarda tüketicinin bu Direktif kapsamındaki korumadan

mahrum kalabilmesi riski mevcut olduğundan; dolayısıyla, söz konusu riskten kaçınmaya yönelik hükümlere bu Direktifte yer vermek gerektiğinden;

Bir üye devlet mevzuatı çerçevesinde, tüketicinin korunmasında meşru bir çıkarı sahip olarak değerlendirilebilecek kişi veya kuruluşların, tüketicilerle akdedilen sözleşmelerde genel kullanım için hazırlanan sözleşme şartlarına ve özellikle haksız şartlara ilişkin olarak gerek mahkemeye gerekse şikâyetleri karara bağlamaya ve uygun hukuki işlemler başlatmaya yetkili idari bir makama başvurma imkânına sahip olmaları gerektiğinden; bununla birlikte, bu imkân her bir ekonomik sektörde mevcut olan genel koşulların ön tasdikini beraberinde getirmediğinden;

Üye devlet mahkemelerinin veya idari makamlarının, tüketici sözleşmelerindeki haksız şartların devamlı şekilde uygulanmasını önlemek üzere kullanabilecekleri yeterli ve etkili araçlara sahip olmaları gerektiğinden,

İŞBU DİREKTİFİ KABUL ETMİŞTİR:

Madde 1

1. Bu Direktifin amacı, üye devletlerin, bir satıcı veya sağlayıcı ile tüketici arasında akdedilen sözleşmelerdeki haksız şartlara ilişkin kanun, ikincil düzenleme ve idari kurallarının yaklaştırılmasıdır.
2. Zorunlu kanuni veya düzenleyici hükümleri ve özellikle ulaştırma alanında olmak üzere üye devletlerin veya Topluluğun taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin hüküm veya ilkelerini yansıtan akdi şartlar bu Direktif hükümlerine tabi değildir.

Madde 2

Bu Direktifin amaçları doğrultusunda:

- (a) ‘haksız şartlar’, 3. maddede tanımlanan akdi şartları;
- (b) ‘tüketici’, bu Direktif kapsamındaki sözleşmelerde, kendi ticareti, işi veya mesleği dışındaki amaçlarla hareket eden herhangi bir gerçek kişiyi;

(c) ‘satıcı veya sağlayıcı’, bu Direktif kapsamındaki sözleşmelerde, kamu mülkiyeti ya da özel mülkiyet altında olmasına bakılmaksızın, kendi ticareti, işi veya mesleğiyle ilgili amaçlarla hareket eden herhangi bir gerçek veya tüzel kişiyi,

ifade eder.

Madde 3

1. Münferiden müzakere edilmemiş bir akdi şart, iyi niyet gereğine aykırı olarak, tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükleri açısından tüketicinin zararına önemli bir dengesizliğe neden olduğu takdirde haksız sayılır.
2. Bir şart özellikle önceden oluşturulmuş standart bir sözleşme bağlamında, şartın önceden hazırlanmış olduğu ve dolayısıyla tüketicinin şartın özünü etkileyememiş olduğu hallerde her zaman münferiden müzakere edilmemiş sayılır.

Sözleşmenin genel bir değerlendirmesi onun yine de önceden oluşturulmuş standart bir sözleşme olduğunu gösteriyorsa, bir şartın bazı yönlerinin veya belirli bir şartın münferiden müzakere edilmiş olması bu maddenin bir sözleşmenin kalan kısmına uygulanmasına engel olmaz.

Herhangi bir satıcı veya sağlayıcının standart bir şartın münferiden müzakere edildiğini iddia etmesi durumunda bu husustaki ispat yükü kendisine aittir.

3. Ek, haksız olarak sayılabilecek şartların endikatif ve tümüyle kapsayıcı olmayan bir listesini içermektedir.

Madde 4

1. 7. maddeye halel getirmeksizin, bir akdi şartın haksızlığı, kendileri için sözleşme akdedilen mal veya hizmetlerin niteliği dikkate alınarak ve sözleşmenin akdi sırasında mevcut olan tüm koşullara ve sözleşmenin veya sözleşmenin bağlı bulunduğu başka bir sözleşmenin diğer tüm şartlarına atıfta bulunularak değerlendirilir.

2. Şartların haksız niteliğinin değerlendirilmesi, söz konusu şartlar yalın ve anlaşılır bir dille ifade edilmiş oldukları sürece, ne sözleşmenin ana konusunun tanımıyla ne fiyatın ve hizmet bedelinin yeterliliğiyle ne de değiş tokuş edilen hizmet veya mal arzıyla ilişkilidir.

Madde 5

Şartların tamamının veya bir kısmının tüketiciye yazılı olarak sunulduğu sözleşmeler söz konusu olduğunda, bu şartlar daima yalın ve anlaşılır bir dille hazırlanmalıdır. Bir şartın anlamıyla ilgili şüphe olması halinde, tüketici açısından en uygun yorum geçerlidir. Yorumlamaya dair bu kural 7(2). maddede ortaya konulan usuller bağlamında uygulanmaz.

Madde 6

1. Üye devletler, bir satıcı veya sağlayıcı tarafından bir tüketiciyle akdedilen bir sözleşmede kullanılan haksız şartların, ulusal mevzuatlarında öngörüldüğü şekilde, tüketici için bağlayıcı olmamasını ve sözleşme haksız hükümler olmaksızın var olmaya devam edebiliyorsa, sözleşmenin tarafları diğer şartlarla bağlamaya devam etmesini hüküm altına alırlar.
2. Üye devletler, üye devletler sınırıyla yakın bağlantısı olan üye olmayan bir devlet hukukunun sözleşmeye uygulanacak hukuk olarak seçilmesi nedeniyle, tüketicinin bu Direktif ile sağlanan korumayı yitirmemesini temin etmek için gerekli tedbirleri alırlar.

Madde 7

1. Üye devletler, tüketicilerin ve rekabet edenlerin yararına olmak üzere, satıcılar veya sağlayıcılar tarafından tüketicilerle akdedilen sözleşmelerde haksız şartların devamlı şekilde kullanımını engellemeye yönelik yeterli ve etkili araçların bulunmasını sağlarlar.
2. 1. paragrafta belirtilen araçlar, mahkemelerin veya yetkili idari organların genel kullanım için hazırlanan akdi şartların haksız olup olmadığını belirlemeleri ve böylece söz konusu şartların devamlı şekilde kullanımını engellemek üzere uygun ve

etkili araçları uygulayabilmeleri amacıyla ulusal mevzuat kapsamında tüketicilerin korunması konusunda meşru bir çıkara sahip olan kişi veya kuruluşların mahkemelerde veya yetkili idari organlar önünde ilgili ulusal mevzuat uyarınca harekete geçebilmelerine yönelik hükümleri içerir.

3. Ulusal mevzuatlar gerektiği şekilde göz önünde tutularak, 2. paragrafta belirtilen hukuki yollara, aynı genel akdi şartları veya benzer şartları kullanan veya kullanılmasını tavsiye eden aynı ekonomik sektörden bir grup satıcıya veya sağlayıcıya veya bunların birliklerine karşı ayrı ayrı veya müştereken başvurulabilir.

Madde 8

Üye devletler, tüketicinin azami düzeyde korunmasını sağlamak üzere, bu Direktifin kapsadığı alanda Antlaşma'ya uygun en katı hükümleri kabul edebilirler veya mevcut hükümleri yürürlükte tutabilirler.

Madde 9

Komisyon, 10(1). maddedeki tarihten itibaren en geç beş yıl içinde Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e bu Direktifin uygulanmasına ilişkin bir rapor sunar.

Madde 10

1. Üye devletler, bu Direktife uyum sağlamak için gerekli kanun, ikincil düzenleme ve idari kuralları en geç 31 Aralık 1994 tarihinde yürürlüğe koyarlar. Üye devletler Komisyon'u durumdan derhal haberdar ederler.

Bu düzenlemeler 31 Aralık 1994 tarihinden sonra akdedilen tüm sözleşmelere uygulanır.

2. Üye devletler tarafından kabul edilen bu düzenlemelerde bu Direktife atıf yapılır veya bu düzenlemeler resmi olarak yayımlanırken bu yönde bir atfa yer verilir. Bu atfın hangi yöntemle yapılacağı üye devletler tarafından belirlenir.
3. Üye devletler, bu Direktifin kapsadığı alanda kabul ettikleri ulusal mevzuatın temel hükümlerini Komisyon'a bildirirler.

Madde 11

Bu Direktifin muhatabı üye devletlerdir.

Lüksemburg'da 5 Nisan 1993 tarihinde düzenlenmiştir.

Konsey adına

N. HELVEG PETERSEN

Başkan

3(3). MADDEDE BELİRTİLEN ŞARTLAR

1. Aşağıdaki amaçları taşıyan veya aşağıdaki etkileri doğuran şartlar haksız şartlardır:

- (a) Satıcının veya sağlayıcının bir fiili veya ihmali nedeniyle tüketicinin ölümü veya yaralanması halinde satıcı veya sağlayıcının yasal sorumluluğunu ortadan kaldıran veya sınırlayan,
- (b) Satıcı veya sağlayıcı tarafından akdi yükümlülüklerden herhangi birinin tümüyle veya kısmen ifa edilmemesi veya yetersiz ifa edilmesi halinde, tüketicinin satıcı veya sağlayıcıya olan borcunu bu kişilere karşı herhangi bir alacağından mahsup etme seçeneği de dâhil olmak üzere, tüketicinin satıcı veya sağlayıcı veya başka bir taraf karşısında sahip olduğu yasal hakları uygun olmayan bir biçimde ortadan kaldıran veya sınırlayan,
- (c) Hizmet sunumunun gerçekleşmesinin satıcı ya da sağlayıcının yalnızca kendi iradesine bağlı olan bir koşula tabi olmasına karşın tüketici için bağlayıcı olan bir anlaşma oluşturan,
- (d) Tüketicinin sözleşmeyi akdetmemeye veya ifa etmemeye karar verdiği durumlarda, tüketicinin satıcı veya sağlayıcı tarafından eşdeğer tutarda tazmin edilmesine imkân verilmeksizin, satıcı veya sağlayıcının sözleşmeyi fesheden taraf olması halinde satıcı veya sağlayıcının tüketici tarafından ödenmiş olan tutarları alıkoymasına izin veren,
- (e) Yükümlülüğünü yerine getirmeyen herhangi bir tüketicinin orantısız biçimde yüksek bir tazminat ödemesini gerektiren,
- (f) Aynı imkân tüketiciye tanınmazken, satıcı veya sağlayıcıya sözleşmeyi keyfi bir şekilde feshetme yetkisi veren ya da satıcı veya sağlayıcının kendisinin sözleşmeyi fesheden taraf olduğu durumlarda, henüz satıcı veya sağlayıcı tarafından sağlanmayan hizmetler için ödenmiş olan tutarları satıcı veya sağlayıcının alıkoymasına izin veren,

- (g) Satıcı veya sağlayıcının belirsiz süreli bir sözleşmeyi ciddi gerekçelerin olduğu durumlar hariç olmak üzere makul bir bildirimde bulunmaksızın sona erdirmesine imkân veren,
- (h) Tüketicinin sözleşmeyi uzatmama niyetini belirtmesi için belirlenen son tarih makul olmayan şekilde erken olduğunda tüketicinin aksini belirtmediği hallerde belirli süreli bir sözleşmeyi otomatik olarak uzatan,
- (i) Tüketicii sözleşme akdedilmeden önce gerçek anlamda bilgilenme fırsatının olmadığı şartlarla gayri kabili rücu olarak bağlayan,
- (j) Satıcı veya sağlayıcının sözleşme şartlarını sözleşmede belirtilen geçerli bir gerekçe olmaksızın tek taraflı olarak değiştirmesine imkân veren,
- (k) Satıcı veya sağlayıcının tedarik edilecek ürünün veya sağlanacak hizmetin herhangi bir özelliğini geçerli bir gerekçe olmaksızın tek taraflı olarak değiştirmesine imkân veren,
- (l) Nihai fiyatın sözleşme akdedildiğinde üzerinde anlaşılan fiyata kıyasla çok yüksek olması halinde, tüketiciye her iki durumda da sözleşmeyi feshetme konusunda müteakabil bir hak tanınmaksızın, malların fiyatının teslim tarihinde belirlenmesine imkân veren ya da mal satıcısının veya hizmet sağlayıcısının fiyatları artırmasına izin veren,
- (m) Satıcı veya sağlayıcıya, tedarik edilen mal veya hizmetlerin sözleşmeye uygun olup olmadığını belirleme hakkı tanıyan ya da satıcı veya sağlayıcıya sözleşmenin herhangi bir maddesini yorumlama konusunda münhasır hak tanıyan,
- (n) Satıcının veya sağlayıcının temsilcileri tarafından verilen taahhütlere uyma yükümlülüklerini sınırlayan veya satıcı veya sağlayıcının taahhütlerinin belirli bir formaliteye uygun olmasını gerektiren,
- (o) Satıcı veya sağlayıcının yükümlülüklerini yerine getirmedeği hâlde tüketiciyi bütün yükümlülüklerini yerine getirmeye mecbur eden,

- (p) Satıcı veya sağlayıcıya, sözleşme kapsamındaki hak ve yükümlülüklerini tüketicinin sahip olduğu garantilerin azaltılmasına neden olabilecek şekilde tüketicinin kabulü olmaksızın devretme imkânı veren,
- (q) Özellikle tüketicinin yasal hükümlerin kapsamadığı ihtilafları yalnızca tahkime götürmesini zorunlu kılmak, tüketicinin kullanabileceği kanıtları gereğinden fazla kısıtlamak veya uygulanan hukuka göre sözleşmenin diğer tarafına düşen bir ispat yükünü tüketiciye yüklemek suretiyle, tüketicinin dava açma veya başka herhangi bir hukuki yola başvurma hakkını ortadan kaldıran veya zorlaştıran,

2. (g), (j) ve (l) alt paragraflarının kapsamı

- (a) (g) alt paragrafı, bir mali hizmetler sağlayıcısının, sözleşmenin diğer taraf ya da taraflarını durumdan derhal haberdar etmesinin gerekmesi koşuluyla, belirsiz süreli bir sözleşmeyi geçerli bir neden olması durumunda bildirimde bulunmaksızın tek taraflı olarak sona erdirmeye hakkını saklı tuttuğu şartlara engel teşkil etmez.
- (b) (j) alt paragrafı, bir mali hizmetler sağlayıcısının, sözleşmenin diğer taraf ya da taraflarını durumdan mümkün olan ilk fırsatta haberdar etmesinin gerekmesi ve sözleşmenin diğer taraf ya da taraflarının sözleşmeyi derhal feshetmekte özgür olması koşuluyla, tüketici tarafından mali hizmetler için ödenmesi gereken faiz oranını veya borcu veya diğer masrafların tutarını geçerli bir neden olması durumunda bildirimde bulunmaksızın değiştirme hakkını saklı tuttuğu şartlara engel teşkil etmez.
- (j) alt paragrafı, satıcı veya sağlayıcının, tüketiciyi makul bir bildirimle haberdar etmesi ve tüketicinin sözleşmeyi feshetmekte özgür olması koşuluyla, belirsiz süreli bir sözleşmenin şartlarını tek taraflı olarak değiştirme hakkını saklı tuttuğu şartlara da engel teşkil etmez.

- (c) (g), (j) ve (l) alt paragrafları:

- fiyatın, satıcı veya sağlayıcının kontrol etmediği menkul kıymetler borsası kotasyonundaki veya endeksindeki veya mali piyasa oranlarındaki dalgalanmalara bağlı olduğu durumlarda, devredilebilir menkul kıymetler, mali araçlar ve diğer ürün veya hizmetlerle ilgili işlemlere,

- yabancı para alım satımı, seyahat çeki veya yabancı para cinsinden belirlenen uluslar arası para havalesi sözleşmelerine,

uygulanmaz.

(d) (l) alt paragrafı, fiyatların değişme yönteminin açıkça tanımlanmış olması koşuluyla, yasal olması durumunda, fiyat endekslleme hükümlerine engel teşkil etmez.